

Bradsted Brugs, der senere flyttede til Kirketerp

I 1880'erne blev der overalt i Danmark oprettet et utal af foreninger og andelsselskaber med vidt forskellige formål. Nogle politiske, andre kulturelle og endelig en række med helt praktiske formål såsom andelsmejerier og andelsslagterier og navnlig brugsforeninger i nær sagt hver eneste landsby med respekt for sig selv. Således også i vores område, hvor Støvring som den første fik sin brugsforening i 1888, Bradsted i februar 1889 og Øster Hornum i sommeren 1889. Bradsted var med andre ord en af de første landsbyer her omkring, der fik sin egen brugsforening. Det er denne brugsforening denne artikel handler om.

Veggerby Skole 1904

I bestyrelsens protokol for Bradsted Brugs kan man på den første side læse: "I slutningen af året 1888 forhandlede på det møde i Veggerby Skole af sognebeboerne om oprettelsen af en brugsforening i Veggerby Sogn. En større del af forsamlingen sluttede til tanken. Antallet var da 49, men da man på det derefter berammede møde i Veggerby Skole tog endelig bestemmelse om oprettelsen,

indmeldte sig kun 22 som medlemmer. Der blev samtidig valgt en bestyrelse bestående af lærer Søren Højfeldt, Veggerby, lærer Rasmussen, Bradsted, gårdmand Poul Andersen, Hjeds, gårdmand Niels Søgaard, Hjeds, snedker Niels Kristian Sørensen, Bradsted, gårdmand Peder Mark af Byrsted og husmand Anders Jørgensen af Byrsted. Denne bestyrelse valgte derpå lærer Højfeldt til formand og lærer Rasmussen til bogholder og kasserer. Den således valgte bestyrelse gav sig derefter i påfølgende møder at ordne sagens gennemførelse ved at udarbejde love, leje lokale, antage uddeler, låne den nødvendige kapital osv."

I foreningens love, vedtaget på generalforsamlingen 20. januar 1889, slås det fast at "Foreningens formål er at lette dens medlemmer adgangen til ved sparsommelighed at skaffe sig en mere betrygget stilling i samfundet" og at foreningen kun indkøber større partier kontant og ligeledes sælger i mindre portioner ligeledes kun mod kontant betaling til medlemmerne.

For at komme i gang med forretningerne skulle der som nævnt skaffes en startkapital til veje. Den blev tilvejebragt ad flere kanaler. Først var der optagelsespenge, der for gårdmænd androg 2 kroner, for andre 1 krone, mens aftægtsfolk og tyende kunne nøjes med at slippe 25 øre. Desuden skulle hvert medlem tage en andel i foreningen på 20 kroner, der enten kunne indbetales kontant eller modregnes over længere tid ved at der ikke udbetaltes udbytte til pågældende medlem før beløbet var afdraget. Optagelsespengene blev ikke forrentet og kunne heller ikke tilbagebetales. Andelene blev derimod forrentet til 4 % årligt og kunne kun tilbagebetales ved udmeldelse af foreningen. Bestemmelserne for udtræden var meget kontante, idet man normalt kun kunne udtræde ved dødsfald. Dog kunne generalforsamlingen godkende en udmeldelse på visse betingelser.

Disse beløb var langt fra nok til at få brugsforeningen i gang, så der blev optaget lån på i alt 4.000 kroner til en rente på 4½ % årligt i Veggerby Sparekasse. For disse lån hæftede medlemmerne solidarisk. Enhver mand eller kvinde kunne, uanset erhvervsmæssig status, optages

i foreningen, dog kun hvis et i forvejen optaget medlem sagde god for vedkommende overfor bestyrelsen.

Det politiske krav, der på en tid rejstes fra det politiske venstre, omhandlende kvindernes ligeberettigede deltagelse i det politiske liv, havde fuld lydhørhed i Bradsted Brugsforening, idet "Medlemmernes hustruer kunne vælges til medlemmer af styrelsen og andre hverv og have ret til at overvære foreningens generalforsamlinger. Er et medlem ikke mødt, udøver hans hustru hans rettigheder". Sådan så man på ligestilling i Bradsted i 1889. Det var først i 1908 kvinderne fik stemmeret til sognerådvalg og i 1915 til Folketing og Landsting.

Til at lede foreningen valgtes en styrelse på syv medlemmer, som af sin midte valgte en formand og fordelte i øvrigt arbejdsopgaverne imellem sig. Bestyrelsen havde til opgave at sørge for foreningens drift og økonomi. Helt konkret skulle styrelsen stå for vareindkøb, bestemme varernes udsalgspris, sørge for at der kun sælges gode og ufordærvede varer og i det hele taget have et øje for forholdene i foreningens lokaler. Styrelsen, der mødtes mindst en gang om måneden var ulønnede, bortset fra kassereren, der fik et honorar på ½ til 1 % af udsalgsprisen.

Foreningens overskud blev, efter hensættelse til en reservefond, udbetalt til medlemmerne i forhold til det købte, det der senere betegnedes som dividende.

Det var på gården til højre i billedet Brugsen i første omgang fik sine lokaler. Senere byggede man sin egen bygning, som ses i midten af billedet

Brugsforeningen skulle jo også have et lokale at drive sin virksomhed fra. Valget faldt på et udhus hos gårdmand Knud Kristensen i Bradsted, nuværende adresse Bradstedvej 35 i Bradsted. Da butikken på den måde kom til at ligge i Bradsted, blev foreningen døbt "Bradsted og Omegns Brugsforening". Lejekontrakten blev indgået 24. januar 1889 og indeholdt blandt andet bestemmelser om at lokalet kun måtte benyttes til uddeling af foreningens varer, og at Knud Kristensen skulle sørge for huset vedligeholdelse udvendig såvel som inden døre og sikre fri adgang dertil. Huslejen blev fastsat til 25 kroner pr. år.

Butik og uddeler

Da der på den måde var sikret foreningen et butikslokale, skulle der også ansættes en uddeler. Det viste sig, at uddeleren var lige ved hånden, idet udlejerens Knud Kristensens søn Kristen Knudsen blev antaget til at bestride stillingen. Ansættelsen af sønnen skete samme dag som man lejede lokalet af faderen. Der blev udarbejdet en ansættelseskontrakt, der i otte fyldige punkter redegjorde for uddelerens pligter og rettigheder. Først og fremmest skulle uddeleren jo sørge for at medlemmerne blev betjent på en ordentlig måde og sørge for at varerne blev leveret i de rette mængder til de fastsatte priser. Endvidere skulle uddeleren sørge for at butikken var ren, og at der var belysning og varme. Som løn fik uddeleren udbetalt 4½ % af omsætningen, beregnet af udsalgsprisen for de første 10.000 kroner og 3 % af omsætningen, der

Dato indmeldt	Medlems-Nr.	Navn	Bopæl	Gaardmænd	Husmænd	Invalider	Tjenestefolk
24/ 1889	1	Peder Mark	Brødsted	"	"	"	"
24/ 1889	2	Lars P. Jørgensen	"	"	"	"	"
17 1891	3	Lars P. Larsen	"	"	"	"	"
24/ 1889	4	Kristen Hansen	"	"	"	"	"
24/ "	5	Niels Kjær	"	"	"	"	"
24/ "	6	Lars Jørgensen	"	"	"	"	"
24/ "	7	Kristoffer Thorsen	"	"	"	"	"
	8	Lars Andersen	"	"	"	"	"
	9	Kristen Hålløe	"	"	"	"	"
	10	Thomas Pedersen	"	"	"	"	"
	11	Niels Thorsen	"	"	"	"	"
	12	Niels br. Larsen	"	"	"	"	"
	13	Kristen Larsen	"	"	"	"	"
	14	Kristen Høll	"	"	"	"	"
	15	Johannessen	"	"	"	"	"
	16	Poul Jensen	"	"	"	"	"
	17	Lars Hørbæk	"	"	"	"	"
	18	Jens Johansen	"	"	"	"	"
	19	Peder Thorsen	"	"	"	"	"
	20	Niels Andersen	"	"	"	"	"
	21	Kristen Andersen	"	"	"	"	"
	22	Lars Hørbæk	"	"	"	"	"
	23	Ludvig Andersen	"	"	"	"	"
	24	Hans Olsen	"	"	"	"	"
	25	Lars Nielsen	"	"	"	"	"
	26	Ludvig Schwede	"	"	"	"	"
	27	Jens P. Larsen	Brødsted	"	"	"	"
	28	Niels br. Larsen	"	"	"	"	"
	29	Lars Hørbæk	"	"	"	"	"
	30	Jørgen Pedersen	"	"	"	"	"

Første del af medlemslisten kort efter Brug-sens start

følge de kom med størst mulig hurtighed og nøjagtighed, sørge for der ikke skete sammenstimling af ungdommen i lokalet om aftenen, passe på ikke andre end foreningens medlemmer køber varer, kun sælge varer mod kontant, passe nøje på pengekassen og kassen med pengemærkerne og rette sig nøje efter anvisninger fra bestyrelse såvel som fra tilsynsmyndigheder. Skulle der indkomme klager fra medlemmer over betjening eller de udleverede varer, var det endvidere uddelerens pligt at sørge for at klagen blev rettet til mindst et medlem af bestyrelsen.

Bestyrelsen spurgte på Herredskontoret i Nibe om det var muligt at tyende kunne handle i butikken på husbondens vegne, og om det var muligt for aftægtsfolk at handle på aftægtsgivers vegne. Begge spørgsmål fik negativt svar. Der var ingen udvej og ingen mulighed for dispensation. Skulle tyende og aftægtsfolk handle i foreningen, skulle de personligt være medlemmer. Endvidere havde man ansøgt om at foreningen ikke skulle betale bygningsafgift af lokalet. Dette blev ligeledes nægtet.

oversteg dette beløb. Fraregnet dette beløb blev udgifterne til belysning og opvarmning, der skulle betales af uddeleren.

Det var uddeleren strengt forbudt at handle med andet end brugsforeningens varer. Dog måtte han godt selvstændigt stå for en handel med æg, smør, skind og brænde. Denne selvstændige handel greb siden om sig.

11. februar 1889 var bestyrelsen klar med en vejledning til hvordan uddeleren skulle drive forretningen. Af vejledningen fremgår, at uddelingslokalet skulle åbne hver morgen klokken 5 om sommeren, dog først klokken 7 om vinteren og holde åbent til klokken 10 om aftenen hele året. Om søndagen skulle der åbnes til de sædvanlige tider, men lukkes igen klokken 9. Dette må vel være for at sikre kirkegangen. Der var kun helt lukket tre dage om året, nemlig juledag, påskedag og pinsedag.

Uddeleren havde pligt til personligt at være til stede hele tiden og selv udmåle varerne. Var arbejdet for stort, kunne han for egen regning antage en medhjælper, hvis handlinger han var ansvarlig for. Dog kunne det ikke overlades til nogen medhjælper at modtage penge eller udlevere pengemærkerne, der var beviser på, hvor meget der blev købt og altså grundlaget for den senere udbetaling af dividenden.

Yderligere var det uddelerens opgave at sørge for at leverede varer straks kom på lager, holde orden og renlighed i hele butikken, fyre i kakkellovnen, betjene kunderne i den række-

Butikken åbner

Da man nu havde styr på økonomien, lejet lokale til lager og uddeling af varer, ansat en udde-
ler og beskrevet dennes arbejde, var man næsten klar til at åbne butikken. Man manglede kun
lige at få indkøbt inventar til lokalet. Det klaredes ved at man købte det nødvendige, nemlig
disk og reoler af købmand J. Chr. Andersen og søn i Hjeds, der samtidig med brugsforenin-
gens åbning lukkede deres forretning. Butikken åbnede og modtog sine første kunder 11. fe-
bruar 1889.

Foreningen kom i god gænge, så de halvårslige generalforsamlinger forløb gnidningsløst. Efter
et års drift blev der konstateret et svind på 23 kroner – heraf blev halvdelen eftergivet uddele-
ren. Et halvt år efter var svindet på 25 kroner, og igen blev halvdelen eftergivet. På de efter-
følgende generalforsamlinger konstateredes stadigt øgede beløb i svind. I foråret 1892 drejede
det sig om 131,86 kroner, hvoraf kun de 31,86 kroner blev eftergivet uddeleren. Det ser dog
ikke ud til at der var ”ugler i mosen”, for snart efter slår man igen halv skade om svindet – og
giver i tilgift uddeleren en gave til en værdi af 25 kroner. Der blev tillige til butikken indkøbt
et skab fremstillet af snedker Larsen i Nibe for 26 kroner.

Det var i øvrigt i forbindelse med denne generalforsamling at foreningens første forhandlings-
protokol blev anskaffet, så ”alt det foregående er sammenskreven efter forskellige men pålide-
lige kilder”. Hvad der var foregået på de almindelige bestyrelsesmøder kunne ingen huske, så
dem blev der ikke skrevet noget om. Samme år vedtog en ekstraordinær generalforsamling i
øvrigt, på bestyrelsens opfordring, at afstå fra at deltage i den ny Fællesforening i Århus.

Salg af grovvarer

Begyndelsen til også at stå for salg af grovvarer blev taget i foråret 1892. Det skulle dog ikke
foregå i foreningens regi, men man aftalte med købmand Svendsen fra Aalborg, at han kunne
sælge markfrø fra foreningens bygning. Uddeleren skulle stå for det praktiske og honoreres
med 6 % af salgssummen og foreningen med 2 %. Alt besvær med eventuelle dårlige betalere
og ikke-solgte varer var op til købmanden selv at stå for. Året efter var det købmand N. P. An-
dersen fra Støvring, der fik lov at sælge markfrø fra Brugsens lokaler.

I løbet af foreningens første år ses, at der blev indgået faste aftaler af leverancer af maling,
træsko, margarine, mel, ost og mange andre varer med faste leverandører, så man ikke hele
tiden skulle ud på det ”fri marked” efter varer til medlemmerne. Samtidig fik man styr på
mange praktiske forhold, idet man fulgte vejledningerne udsendt af ”Fællesforeningen for jy-
ske Brugsforeninger”.

Butik i egen bygning

Foreningen var nu kommet godt fra start, og på generalforsamlingen 21. januar 1894 blev det
vedtaget, at foreningen ville opføre sin egen bygning til erstatning for de lejede lokaler. For
beslutningen stemte 35 og 19 imod. Samtidig blev det besluttet at de medlemmer der havde
hest og vogn skulle køre materialer, mens de uden vogn skulle forpligtes til at deltage i arbej-
det. Nægtede man, vankede der bøder. Kort efter generalforsamlingen indkom der et brev fra
20 medlemmer, der var imod opførelsen af egen bygning, men de var efter bestyrelsens me-
ning ikke nok til at ændre på generalforsamlingens vedtagelse, idet der blandt de 20 var ikke
mindre end 12, der allerede havde stemt ved generalforsamlingen. Af en samlet medlemsskare
på 219 var de efter bestyrelsens opfattelse kun et ”lille tal”. Bestyrelsen gik derefter ivrigt i
gang med at forhøre sig om priser på mursten fra teglværket ved Annerup og andre materialer
med henblik på at komme i gang med byggeriet allerede samme forår. Fra brugsforeningen i
Øster Hornum fik man gode råd om opførelse af en bygning, et arbejde man der selv havde
fået udført fem år tidligere.

Bradsted Brugs nogle år efter ejendommen var opført

Der var, inden den endelige beslutning blev truffet om at bygge helt nyt, også et forslag fremme om at bygge 2 ekstra fag á 3 alen til den eksisterende lejede bygning. Hvis det var denne løsning der skulle gennemføres, var det for ejerens regning og Brugsens ville så indgå en lejeaftale for en periode på mindst seks år.

Enden på overvejelserne blev dog at man ville bygge, og herefter gik det stærkt. Der blev udarbejdet bygnings-

tegninger, der blev købt byggegrund lige i nærheden af den eksisterende butik, nemlig i krydset hvor vejene til Byrsted, Kirketerp og Hjeds mødtes, og der indhentes pris og tilbud på kampesten til fundament, mursten, murerarbejde, snedkerarbejde og hvad der ellers hørte sig til. I udbudsmaterialet, der nøje beskrev den ønskede bygning, blev det blandt andet fastslået at håndværkerne ikke indbyrdes måtte lægge hindringer i vejen for hinandens arbejde, og at det samlede byggeri skulle være færdig senest 1. juni.

Licitationen blev afholdt i Brugsens lokaler 9. marts i Brugsens lokaler. Der blev afgivet tre næsten enslydende tilbud på udførelsen af murerarbejdet, idet der blev afgivet tilbud på 215, 220 og 225 kroner. Tilbuddene på snedkerarbejdet var ligeledes næsten enslydende, nemlig henholdsvis 200, 215 og 220 kroner. Der blev også afgivet samlede tilbud, nemlig på 368, 370 og 374 kroner. Det blev snedker Niels Jakobsen fra Skørbæk, der med sit tilbud på 370 kroner fik det samlede arbejde med at opføre den ny bygning.

Umiddelbart efter licitationen holdt bestyrelsen møde, hvor det aftaltes at hente mursten fra Råkildegård teglværk ved Annerup 16. marts, hente kampesten hos en lokal, sammen med snedkeren at tage til Nibe for at købe tømmer, at få byggegrunden jævnet og udgravet og hente det nødvendige kalk. Ydermere blev der i Nibe Sparekasse optaget et nyt foreløbigt lån på 1.400 kr. til 5 % p.a. Byggeriet gik snart i gang. Bestyrelsen var i hele forløbet travlt beskæftiget med at ordne aftaler om hvem der kørte sand fra egnens grusgrave til byggepladsen, aftale om hvor meget fortov, der skulle anlægges langs bygningen, betaling for levering af sten og en mængde småting, der i det hele taget skulle aftales og afklares. I løbet af sommeren var byggeriet helt færdigt. Der var bygget tørve- og latrin-skur med halvtag, opsat hejseværk i gavlen, lavet reoler til såvel træsko som pottemagersager, anlagt fortov i form af brolægning rundt om bygningen og ryddet, planeret og grusbelagt plads foran butikken, så denne kunne modtage kunderne på anstændig vis.

Byggeriet kostede alt i alt 2.226,79 kr. For at minimere den nødvendige låntagning, blev det på generalforsamlingen i august besluttet ikke at udbetale overskuddet for første halvår på 580 kroner til medlemmerne. Regnskabet viste indtægter på 15.290 kroner og udgifter på 14.710 kroner. Brugsens var med andre ord kommet i en god gænge, og i løbet af efteråret blev der aftalt indkøb hos forskellige leverandører, hvoraf købmand Andersen i Støvring stod for en stor del, blandt andet leverancer af petroleum, sukker, klid og kunstgødning. Markfrø købtes fra Frøkontoret i Kolding, margarine fra Mønstedts margarinefabrik i Aarhus og oste fra Brolund

Mejeri. Andre, fortrinsvis lokale, stod for leverancer af træsko, pottemagersager og hvad der ellers skulle til for at tilfredsstille den lokale efterspørgsel.

Brugsforeningen i lokalsamfundet

Brugsforeningen levede med og i det omgivende samfund. Et udtryk herfor ses i et brev formand Højfeldt modtog fra bestyrelsesmedlem og kasserer N. Rasmussen: ”Der er i aftes sket opfordring til Brugsforeningen om at yde bidrag til en sølvbryllupsgave på lørdag til stationsforstander Morth, Støvring. Buddet bragte den meddelelse, at naboforeningerne havde ydet 20 kroner hver. Vi kan jo ikke få bestyrelsen sammenkaldt, da pengene skulle sendes på torsdag, men da det forekommer mig, at vor Brugsforening ikke har grund til at holde sig tilbage så formener jeg, at du og jeg nok kunne tage bestemmelse om beløbet og så forelægge sagen på næste bestyrelsesmøde. Et andet spørgsmål er, hvor højt vi skulle gå, det var måske bedre at blive ved 10 kr., det går nok alle bestyrelsesmedlemmer med til, men synes du 15 eller 20 kroner, så går jeg også med dertil. Du bedes derfor tegne dit svar herpå og sende mig brevet tilbage”. Det blev til 10 kroner, hvilket bestyrelsen senere godkendte.

I 1897 var det på tale at oprette en filial i Veggerby, men det blev der ikke noget af, da bestyrelsen bakkede ud af planerne, en holdning generalforsamlingen senere bakkede op om. Samme år vedtog bestyrelsen, at ”brystsukker må ikke fremtidig forhandles i Brugsforeningen ud over det i øjeblikket i beholdningen værende. Det samme gælder tynde lakridsstænger”. Senere blev det dog tilladt at sælge maltsukker, men ”kun maltsukker og ikke andre slags brystsukker”.

Formanden, lærer Rasmussen

Ikke alle var lige tilfredse med bestyrelsens indkøbspolitik, således skriver proprietær Nørsgaard fra Risgaard 5. september 1897 til formanden: ”Hr. lærer Rasmussen, Bradsted. Peder Mark har i dag fortalt mig, at vi ikke får gødning igennem Fællesforeningen, men skal have den fra hos købmand Andersen i Støvring, men jeg har efter Peder Mark opgivne bestilt gødning under den forudsætning, at det var fra Fællesforeningen. Men da det ikke er det, vil jeg ingen gødning have og alermindst, da det er fra købmand Andersen i Støvring. S. J. Nørsgaard”. Den henvendelse gjorde ikke indtryk på bestyrelsen, der fortsatte med at købe hos købmand Andersen. Proprietæren fra Risgaard lod sig imidlertid ikke stoppe. Han mødte op på bestyrelsesmødet 18. januar og formåede at få spørgsmålet sat på dagsordenen for næste generalforsamling.

Spørgsmålet om levering fra Fællesforeningen kom dog ikke direkte på dagsordenen. Derimod stillede bestyrelsesmedlem lærer Højfeldt forslag om at gå ind i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Dette blev ved håndsopretning vedtaget, og spørgsmålet blev sendt videre til en ekstraordinær generalforsamling, hvor forslaget blev nedstemt med stemmerne 14 for og 15 imod. Hvad proprietær Nørsgaard sagde til det, vides ikke.

Sagen var dog ikke slut. Et stykke tid senere tog bestyrelsen på besigtigelse af Fællesforeningens varelager i Aalborg. Spørgsmålet kom igen op på generalforsamlingen i sommeren 1898. Her blev det vedtaget med stemmerne 28 for, 7 imod og 9 blanke at indmelde sig i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Herefter ses leveringen af mange varer at komme fra Fællesforeningen og ikke længere fra købmand Andersen i Støvring. Andre varer leveredes dog fortsat af lokale, fx skovle fra Zinks fabrikker i Godthaab, brød fra lokale bagere, tøjrpæle fra Johannes Nielsen i Bradsted og så fremdeles. Dog fyrede man den lokale træskomand, da hans træsko var ”mindre gode” og købte dem i stedet fra træskomagere i Silkeborg.

Efterfølgende havde man et mindre mellemværende med købmand Andersen, der mente at Brugsen skyldte ham et større beløb. Bestyrelsen vedtog at sende ham 100 kroner ”da vi mener, at det vil være mere end rigeligt nok”. Hvad købmand Andersen mente om den sag vides ikke. Der havde før været antydninger af problemer i forholdet mellem regnskabsfører og kasserer N. Rasmussen på den ene side og nogle medlemmer på den anden. Rasmussen var før anklaget for at tiltage sig økonomiske fordele, men dette var dog tilbagevist. Hvad anledningen var nu i april 1899 lader sig ikke opklare, men efter et længerevarende møde besluttede et flertal i bestyrelsen, at Rasmussen trådte tilbage efter generalforsamlingen i august. Herefter overtog lærer Højfeldt posten som regnskabsfører og lærer Rasmussen, som i april var blevet afsat, blev nu igen kasserer. På generalforsamlingen i februar 1900 trak Rasmussen sig fra bestyrelsesarbejdet.

I tiden omkring århundredeskiftet blev der arbejdet med bygning af private jernbaner over det ganske land. Således også i Himmerland, så bestyrelsen vedtog i foråret 1900 at give et tilskud på 10 kr. til forundersøgelse af en påtænkt jernbane fra Svenstrup over Øster Hornum, gennem Byrsted og Veggerby, videre til Suldrup og med endestation i Aalestrup. Banen blev dog aldrig anlagt.

I november 1901 fratrådte uddeler Kristen Knudsen, der havde haft posten siden foreningens start tolv et halvt år tidligere. Som afløser blev valgt Søren Petersen Mark, der hidtil havde arbejdet i Kirketerp Præstegård. Han løn blev sat til 4½ % af udsalget. Han skulle holde sig selv med ildebrændsel og belysning samt stille en kaution på 1.000 kr. Om der havde været mistenning mellem den afgangede uddeler og bestyrelsen er lidt usikkert. Lidt kryptisk fremhæves det i forbindelse med lageropgørelsen ved hans fratræden: ”De varer, som ved den afgangede uddelers egen skyld er forringede overgår til ham”. Senere indvilger Knudsen i at betale 267,47 kroner til Brugsen ”som ved fejlregning på regnskabet af 1. november skulle have været flere som varer af varebogen”.

Inventar i Brugsen i Øster Hornum – man må regne med at indretningen i Bradsted har lignet temmelig meget

Man sørgede for at bygning og inventar var i orden. Taget blev tjæret med jævne mellemrum, skorstenen fejlet en gang om året, der blev fuget og kalket, indsat glas i yderdøren, indkøbt flere reoler, decimalvægten fornyet da den var ”omtrent ubrugelig”. Endelig blev det besluttet at anskaffe sig en ny og helt moderne ”disk med glasruder og skuffer til opbevaring af småting”.

I marts 1903 modtog bestyrelsen et brev fra uddeler Søren Petersen Mark, hvori han skrev: ”På grund af at det

mangen gang er mig umuligt at ekspedere kunderne, og det uheldige i at disse ofte må stå udenfor døren, medens jeg er nede at spise, foranlediger mig til at meddele den ærede bestyrelse nedenstående: ”Hvis ikke der bliver bygget til huset nu i foråret så meget at der kan være beboelse, opsiger jeg min plads til 1. juli. Da jeg ifølge min kontrakt skal opsige tre måneder før jeg rejser, bedes bestyrelsen give mig besked inden 1. april”. Bestyrelsen var slet ikke

afvisende overfor ønsket, og efter at have undersøgt mulighederne besluttedes det at bygge seks alen til husets søndre ende. Byggeriet blev anslået at ville koste mellem 5 og 600 kroner.

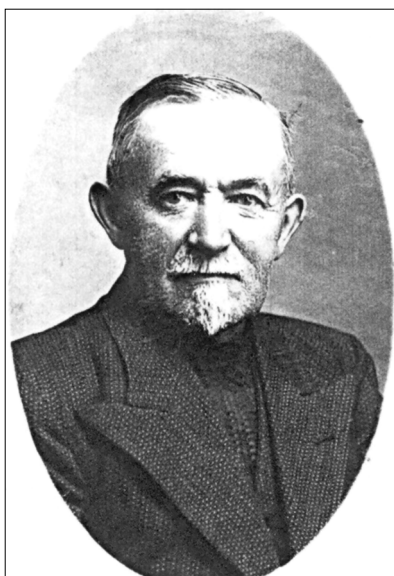
Foreningen får en aflægger i Byrsted

Den nybyggede Brugsforening i Byrsted

sporene fra Bradsted Brugsforening i og med at man snart tilsluttede sig Fællesforeningen for Danske Brugsforeninger. Det ses yderligere at nogle, der i årevis havde været bestyrelsesmedlemmer i Bradsted, nu figurerede som medlemmer af bestyrelsen i Byrsted.

Samtidig fremkom der fra beboere i Byrsted et forlangende om at få en filial med butikstid tre gange om ugen åbnet der. Det ser ikke ud til at bestyrelsen var særligt lune på at oprette den ønskede filial i Byrsted. Hvordan sagen konkret har udviklet sig ved vi ikke, men det kan konstateres, at i september samme år var der stiftende generalforsamling i hvad der blev til Byrsted Brugsforening, som allerede sidst på året åbnede dørene for salg af varer. Denne brugsforening fulgte nøje i

Brugsuddeler Jørgen Aldal

Hvordan Bradsted Brugsforening udviklede sig i de næst følgende år vides ikke med bestemthed, da de skriftlige kilder for det næste kvarte århundrede ikke foreligger. Dog vides det at uddeler Søren Petersen Mark fratrådte samme år. Der blev som nævnt bygget til snart efter, men om det var så hurtigt som den fratrådte uddeler havde ønsket vides ikke. I hans sted blev Jørgen Aldal antaget som uddeler. Han holdt dog ikke længe, for allerede i 1904 overtog Anton Jensen jobbet. For ham blev det også en kort fornøjelse, for et halvt år senere blev Hans Jensen antaget. Han døde i 1913, hvorefter hans enke stod for uddelingen frem til 1917, hvor Anders Søgaard blev uddeler. Når vi kommer frem til 1927, dukker de skriftlige kilder op igen, så her fortsætter beretningen om Bradsted Brugsforening.

Man må dog gå ud fra at navnlig tiden under første verdenskrig, i lighed med andre brugsforeninger i området, har været en streng tid for Bradsted Brugsforening at komme igennem på grund af varemangel og et nøje reguleret rationeringssystem, der i øvrigt gjorde at der trods varemangel ikke opstod direkte sult og nød i landet.

Modernisering og fornyelse

Der var tydeligvis sket ændringer i samfundet i de forløbne 25 år, hvor de skriftlige kilder fra Bradsted Brugsforening er fraværende. Hvor det før var en selvfølge at der blev kørt med hestevogn, når der blev antaget fragtmand til at køre varer fra henholdsvis Støvring og Aalborg, var det nu i 1928 et krav, at fragtmanden skulle køre turen fra Aalborg i bil, mens ruten til Støvring godt måtte køres med heste og vogn. Hvor man før havde afholdt de halvårlige

generalforsamlinger i Bradsted Skole, foregik de nu i Hjeds Forsamlingshus beliggende i Kirke-terp. At priser og regnskabstal er væsentlig højere end før er en selvfølge.

Bradsted Brugs omkring 1930

I sommeren 1928 bekostedes en større reovering af bygningen. Først og fremmest blev der lagt cementtagsten på bygningen. Ydermere indrettedes et loftkammer, der indkøbtes nyt komfur, træværket blev malet og verandaen repareret.

Efter 10 år på posten fratrådte uddeler Anders Søgård til 1. november 1928. Stillingen blev opslået ledig i Aalborg Amtstidende. Der indkom

hele 37 ansøgninger, hvoraf tre var særligt interessante. Et udvalg bestående af fire bestyrelsesmedlemmer rejste herefter til Gjør for at høre nærmere om favoritten, nemlig kommis Milton Søby Neve, der i to omgange havde haft plads som kommis i Gjør Brugsforening. Udtalelserne fra forskellige folk i Gjør var positive, så Neve blev antaget med tiltrædelse 1. november. Der blev ved overdragelsen foretaget opgørelse over varelageret, og både den afgående og den tiltrædende uddeler var tilfredse med resultatet. Knap så tilfreds var den ny uddeler med boligen i den søndre ende af bygningen, og straks efter blev den grundigt reoveret. Snart efter blev et moderne butiksvindue indsat tæt ved indgangsdøren til butikken.

Krisen i 1930'erne

Selvom krisen for alvor begyndte at kradse i begyndelsen af 1930'erne, ser det dog ud til at gå ganske godt for Bradsted Brugsforening. Der blev således normalt betalt overskud på 12 % til medlemmerne samtidig med at de fik udleveret gratis kalendere, og at Brugsforeningsbladet blev tilsendt hver enkelt medlem. Lukketiderne blev indskrænket, således at der nu blev lukket klokken 12 juleaftensdag og i dagene mellem jul og nytår. Dog ses det lidt ildevarslende at på hvert bestyrelsesmøde blev det gennemgået hvor store udestående uddeleren havde fra kunder. Disse udeståender må først og fremmest være på videresalget af grovvarer fra Støvring Lokalforening til landmændene. En økonomisk belastning var det, at benzinprisen steg, så vognmandstaksten blev hævet betragteligt. Et andet krisetegn kan ses af vedholdende forslag om at nedsætte lønnen til formanden, kassereren og revisoren. På en generalforsamling i sommeren 1932 blev det vedtaget at nedsætte lønningerne med 25 %.

Uddelerskolens hold på Støvring Højskole 1930

Det havde tit været diskuteret hvilke bagere, der skulle levere brød til Brugsen. Længe havde det været bager Pedersen fra Byrsted, der havde haft leveringen, men i 1932 blev bager Pedersen fra Suldrup også leverandør. På samme tid modtog man opsigelse fra uddeler Neve, der havde fået ansættelse i Suldrup Brugsforening, så man måtte nok en gang på jagt

efter en ny uddeler. Valget faldt på Jens Haugaard, der netop på dette tidspunkt var på Uddelerskolen i Støvring, en uddannelse der foregik på Støvring Højskole. Ved Neves fratreden var foreningen nødt til at stå i forskud med 2.500 kroner til ham for medlemmernes manglende betaling. Samtidig sås at restancerne stedse voksede, så uddeleren blev indskræpet at sørge for at få pengene ind og samtidig indskrænke kreditten. I 1934 var problemet blevet så stort, at skyldnerne blev afkrævet rente på 6 % p.a.

Med den øgede rutebiltrafik fik man et nyt problem at tage stilling til, og det blev besluttet: "Da det er bleven ret gængs at medlemmer langs rutebilens rute ringer om varer sendt med bilen og chaufføren i mange tilfælde noterede Brugsforeningen for fragten, vedtages det fremtidig ikke at betale sådan fragt, hvilket meddeles rutebilchaufføren".

Samtidig kan man konstatere, at der endnu ikke var elektricitet i området, idet det blev vedtaget at købe en ny lampe, en Petromax lampe til butikken. Den nyindkøbte Petromax fik dog ikke lang tid at oplyse butikken, idet der allerede i efteråret 1935 blev dannet en transformatorstation i området, så der blev indlagt lys i butikken, og en ny kaffemølle skulle ligeledes nu drives ved elektricitet. Man enedes om at uddeleren betalte for lyset, mens foreningen påtog sig at betale den faste afgift. Hvem der skulle betale for strøm til kaffemøllen lod man foreløbig være uafklaret. Kort efter blev også det gamle hånddrevne hejseværk i gavlen udskiftet med et elektrisk. Der var andre tekniske fremskridt, idet der blev installeret et nyt WC. Ydermere blev sækkevognen, der anvendtes på loftet, forsynet med gummihjul. Benzinsalget var med det stigende antal motorkøretøjer i øvrigt ved at være en vigtig del af forretningen i midten af 1930'erne.

Trange forhold i butikken – og bygning af et mejeri

Hjeds Forsamlingshus i Kirketerp omkring 1925

Det stod efterhånden klart, at butikkens rammer var ved at være for små til den efterhånden store omsætning af navnlig grovvarer. Derfor kom der forslag om enten at købe noget jord af naboen og her udvide virksomheden eller helt at flytte den hen til Hjeds Forsamlingshus beliggende i Kirketerp. På den baggrund undersøgte man priser for jord dels i Bradsted, dels ved forsamlingshuset, dels andetsteds i Kirketerp. For at søge inspiration til en eventuel nybygning tog bestyrelsen på tur til Sebbesund for at se den der

netop opførte brugsforeningsbygning. På generalforsamlingen 11. november 1934 blev spørgsmålet dog udsat på ubestemt tid, men udenfor dagsordenen blev det drøftet at oprette et andelsmejeri i Kirketerp. Hvis et mejeri blev til virkelighed, ville man igen tage sagen om nybygning af Brugsforeningen op til overvejelse.

Angående mejeriet var der ikke langt fra tanke til handling. Straks efter generalforsamlingen i Brugsforeningen blev der nedsat et udvalg bestående af en række mænd fra Kirketerp, Veggerby, Aastrup, Hjeds, Lille Hjeds og Bradsted med det formål at undersøge mulighederne for oprettelse af et andelsmejeri. Udvalget holdt sit første møde allerede 19. november og satte fra

første færd alle kræfter ind på at oprette mejeri i Kirketerp. I løbet af det næste år blev der købt grund, udarbejdet tegninger, søgt diverse tilladelser og bygget et nyt mejeri, der blev taget i brug 1. november 1935, altså knap et år efter den første tanke blev luftet.

I efteråret 1935 skulle Brugsforeningens bestyrelse til det igen. Uddeler Jens Haugaard havde fået ansættelse i Rørbæk Brugsforening, så der skulle findes en ny. Denne gang indkom der ikke mindre end 56 ansøgninger, som man skulle vælge imellem. Man udvalgte fire af ansøgerne, som et antal bestyrelsesmedlemmer tog på tur for at se nærmere an. Ved skriftlig afstemning i bestyrelsen blev Aage Qvist valgt med fem stemmer, mens nærmeste rival fik to stemmer.

50 års jubilæum og organisationerne

Det kunne være disse musikere fra Bradsted og Byrsted, der spillede til danse – fra venstre ses Åge Andersen (Byrsted, 1892-1951, violin), Niels Jørgensen (Køydal, violin), Jens Jensen (Bradsted, fløjte). Spillede til fester og baller.

11. februar 1939 blev der holdt stor fest i Hjeds Forsamlingshus. Det var Brugsforeningens 50 års jubilæum, der skulle fejres. Der blev indbudt de forskellige forretningsførere fra FDB's forskellige afdelinger i Aalborg, uddeleren fra Lokalforeningen i Støvring og mange andre. Særlige gæster var de forrige uddelere Neve, Haugaard og Søgaard, "alle med damer". Festen for medlemmer "med damer" og de indbudte gæster begyndte halv syv om aftenen med fællesspisning af smørrebrød, øl og kaffe; dertil underholdning og dans. Dagen efter forevis-

stes FDB's film for medlemmernes børn, som beværtedes med kaffe eller chokolade. Samme film viste for de unge om aftenen. Disse beværtedes ligeledes med kaffe, hvorefter de også "forlyster sig med en svingom".

Da Bradsted Brugsforening blev grundlagt i 1889 var det kun uddeleren, der arbejdede i butikken fra morgen til aften. Skulle han have hjælp og afløsning, var det hans eget problem at ansætte og aflønne medhjælp af den ene eller den anden slags. Da uddeleren jo var aflønnet med en vis procentdel af den samlede udsalgspris, havde han jo selvsagt en interesse i at drive forretningen så effektivt og billigt som muligt. Fysisk var han nødt til at ansætte én eller flere kommisser for at overkomme arbejdet, men økonomisk var det i hans interesse at holde lønnen til sådanne på et så lavt niveau som muligt. Aftale om løn og arbejdsforhold var udelukkende et anliggende mellem uddeleren og de ansatte. Bestyrelsen blandede sig ikke. Dog kunne bestyrelsen honorere en kommis, hvis han gjorde et ekstra stykke arbejde i sin fritid. Således blev fx en kommis i slutningen af 1930'erne tildelt en gave på 50 kroner, fordi han i sin fritid havde udført en del malerarbejde på bygningen.

Ikke alle var dog tilfredse med denne nærmest tyendeligende ansættelsesform. I november 1939 forelå der således et brev til bestyrelsen fra "Brugsforeningsmedhjælperforeningen under Handels og Kontormedhjælperforeningen". Brevet er et forslag om, at Brugsen underskrev overenskomst med fagforeningen om kun at ansætte organiseret medhjælp og følgelig betale overenskomstmæssig løn. Bestyrelsen svarede, at da det ikke er dem, men uddeleren,

der ifølge sin ansættelseskontrakt selv ansatte og aflønnede medhjælp, sagen følgelig var dem uvedkommende. Samtidig forelå der henvendelse fra Arbejdsgiverforeningen om at indføre mønsterkontrakten overfor uddeleren. Denne anmodning blev foreløbigt henlagt, da ”uddeleren havde et billigt folkehold”. Der kom i den følgende tid flere henvendelser angående organiseringsspørgsmålet, men det blev hver gang henlagt. Selv ville Brugsens bestyrelse heller ikke melde sig ind i Brugsforeningernes Arbejdsgiverforening.

Det varede dog ikke længe, inden man kom på andre tanker. Uddeler Qvist ville have ordnede forhold og truede med at søge væk, idet en stilling i Blenstrup lokkede. Man enedes med uddeleren om at ”han ordner spørgsmålet med Medhjælperforeningen samt trækker sin ansøgning tilbage fra nævnte plads imod at hans løn forhøjes med ½ procent samt en procent til svind – altså bliver lønnen herefter 5½ % samt 1 % til svind”. Hvad der herefter skete er noget uklart, idet spørgsmålet om organisering dukkede op igen i 1947, hvor der efter trusler om blokade blev indgået overenskomst. Samme år indmelder Brugsen sig i Brugsforeningens Arbejdsgiverforening.

At Danmark var blevet besat af tyske tropper 9. april 1940 mærkedes der i begyndelsen kun lidt til. Dog forlangte vognmand Niels Søgaard prisen for kørsel sat betydeligt op på grund af de forhøjede benzinpriser. Prisen blev næsten tredoblet ved den lejlighed.

Flytning til Kirketerp

Tankerne fra 1934 om bedre forhold for butikken kom igen op i januar 1941. Der var forslag om at købe noget af nabogrunden til en udvidelse. Forslaget blev nedstemt på generalforsamlingen i februar. Allerede i marts fremkom forslag om at oprette en filial ved Kirketerp. Den ekstraordinære generalforsamling i april ville gå endnu videre, for her blev det direkte vedtaget at flytte Bradsted Brugsforening til Kirketerp, og at den samlede bestyrelse skulle være byggeudvalg. Byggeri blev der dog ikke så meget af i første omgang, for allerede i slutningen af måneden besluttede bestyrelsen at købe ”den i Kirketerp beliggende forretningsejendom” for 15.500 kroner. Der var dog to bestyrelsesmedlemmer der modsatte sig denne disposition ”på grund af de for tiden herskende forhold”. Straks efter var der 56 medlemmer af Brugsforeningen, der anmodede om en forhandling med bestyrelsen, idet de i protest mod beslutningen om at flytte forretningen ønskede at udmelde sig. Et flertal i bestyrelsen ønskede ikke nogen forhandling, men arbejdede ufortrødent videre med planerne, og straks derefter henvendte de sig til FDB’s arkitektkontor om bistand til udformning af en tilbygning i form af et pakhuis til den købte ejendom.

Brugsen i Kirketerp kom til at ligge tæt ved Forsamlingshuset

Bestyrelsen kom dog ikke langt med sin afvisning af de utilfredse, for kort efter modtog den en anmodning fra 61 medlemmer med krav om indkaldelse til en ekstraordinær generalforsamling, hvor dagsordenen skulle handle om en deling af foreningen. Det kunne bestyrelsen ikke modsætte sig, og der blev følgelig indkaldt til generalforsamling 28. maj i forsamlingshuset, hvor spørgsmålet blev drøftet og afklaret med en skriftlig

afstemning, hvor 53 stemte for en deling, mens 92 stemte imod og én undlod at stemme. Denne afgørelse fik straks to af bestyrelsens medlemmer til at nedlægge deres mandat.

Hen over sommeren 1941 skred planlægningen af den ny forretning rask fremad. Der blev købt tillægsjord ved den ny bygning, ordnet lån i Nibe Sparekasse, afholdt licitation for de forskellige arbejder, og alle andre praktiske forhold blev afklaret, blandt andet installation af et automatisk pumpeanlæg i kælderen. Et helt selvstændigt punkt var stillingtagen til planerne om en kommende kloakering i byen, som man i øvrigt tilsluttede sig. Kloakeringen blev gennemført i 1942. Senere på året blev der også bygges garage og staldbygning ved forretningen.

Lørdag den 6. og søndag den 7. december blev alle Brugsforeningens varer og ejendele flyttet fra den gamle forretning i Bradsted til den ny i Kirketerp, og om mandagen, 8. december 1941, kunne man slå dørene op for handel i den ny forretning, selvom lokalerne dog ikke var helt færdige.

Nu stod man jo så med den gamle og nu fraflyttede bygning i Bradsted. Det blev vedtaget at den skulle gøres i stand og sælges med klausul om at der ikke for fremtiden måtte drives kolonialforretning fra adressen. Denne bestemmelse blev på den efterfølgende generalforsamling lempet, så der nok måtte drives kolonialforretning, blot det ikke blev i brugsforeningsregi. Efter denne generalforsamling blev der holdt indflytningsfest, hvor deltagerne fik lejlighed til at se de ny lokaler, deltage i fælles kaffebord, høre lærer Sørensen fra Hjeds læse op – afsluttende med en svingom.

Bradsted Brugs blev omdannet til købmandsbutik, der fungerede helt frem til omkring 1980

Her kan det indskydes at foreningen kort efter søgte om bevilling til salg af øl, og at bygningen i Bradsted blev solgt. Først holdt en malervirksomhed til i bygningen, men i 1947 kom den igen til at fungere som dagligvarehandel, idet den nu blev åbnet som købmandsbutik, der holdt frem til omkring 1980. I en periode i slutningen af 1980'erne blev stedet kendt som græsk restaurant "Dionysos". Da denne lukkede, omdannedes hele bygningen til privatbolig.

Bortset fra at fragtpriserne var steget betragteligt er det påfaldende så lidt krigen, der nu var i sit tredje år, så ud til at påvirke Brugsens virke. Dog ses i foråret 1943 at brunkul, for slet ikke at tale om "rigtigt kul", ikke længere var til at skaffe, men at der må henvises til tørveproduktionen, og at dividenden til medlemmerne faldt med nogle procent. At godtgøre uddeleren for de højere leveomkostninger ville bestyrelsen ikke være med til trods opfordring fra uddelerforeningen. Det skal dog ikke glemmes at Brugsen som alle andre i stigende grad må have haft problemer med at skaffe dagligvarer af nogenlunde kvalitet. Landet var i stor udstrækning afskåret fra import og måtte følgelig klare sig med egne erstatningsprodukter, som langt fra levede op til de "rigtige" varers kvaliteter. Samtidig var man nu indstillet på at udvide aktiviteten med salg af stærk spiritus, et ønske der også fremkom på samme tid hos andre Brugsforeninger i området.

Efterkrigstid

Umiddelbart efter krigen trak bestyrelsen i spendér-bukserne, idet der blev ydet varer for 46 kroner til Norgesindsamlingen, 25 kroner til soldaterhjemmet og et bidrag på 10 kroner til jubilæumsfonden i anledning af 100-årsdagen for oprettelsen af den første brugsforening. Derimod var der ikke penge til hverken KFUM, Landsforeningen for Sukkersyge, Kirkens Korskær eller foreningen "Fædrelandets Vel". En opfordring fra FDB om at skænke "gamle sager" til et påtænkt museum blev også afvist, idet man ikke mente at have sådanne sager af nogen værdi. Samtidig opsigede man det årtigamle medlemskab af Støvring Lokalforening til fordel for optagelse i Jydsk Andels Foderstofforening og besluttede at reparere den revnede østre skorsten. At forsyningerne af brændstof efterhånden blev normaliseret ses af at fragtpriiserne snart faldt, om ikke til førkrigsniveau, så dog betragteligt.

I 1949 blev det konstateret at taget på butikken var i en så dårlig stand, at det ikke kunne betale sig at reparere det. Derfor blev det besluttet at bygge en helt ny overbygning, hvilket blev udført i løbet af sommeren og efteråret. Ved samme lejlighed fik man moderniseret andre steder i bygningen, hvilket først og fremmest gjaldt opsætning af centralvarme og nyt badeværelse. Der blev i den anledning optaget et lån på 10.000 kroner i Veggerby Sparekasse. I det hele taget må det konstateres, at i tiden efter krigen havde Brugsen en stigende omsætning og et stabilt overskud. I 1950 konfirmeredes flytningen i 1941 endeligt med ændring af foreningens navn til "Kirketerp Brugsforening".

Stabile forhold og jævn vækst

Perioden fra 1950 til midt i 1960'erne var foreningen i en meget stabil udvikling. Omsætningen steg år for år, overskuddet steg, og dermed kom dividenden op på et niveau, der svarede til førkrigsårene. Der var mere af den moderne teknik, der holdt sit indtog. Det kan nævnes at i 1956 overgik man til oliefyr i stedet for kulfyring, der blev installeret lysstofrør i butikken, asfalteret langs pakhuset, indkøbt dybfryser i 1961 og en prismærkningsmaskine i 1963. Samme år købtes kompressor "til at oppumpe hjulene på medlemmernes køretøjer ved selvbetjening".

Det stadigt stigende elektricitetsforbrug i foreningen og i det omgivende samfund medførte, at der i 1957 blev opstillet yderligere tre transformatorårne i området, heraf én på Brugsens grund.

At der i 1947 var indgået overenskomst med butikspersonalet, kom for alvor til udtryk i 1959, da arbejdstiden generelt blev nedsat fra 48 til 45 timer om ugen. Konsekvensen blev at butikken nu lukkede klokken halv otte fredag aften og til middag om lørdagen.

I 1964 tog foreningen igen et stort skridt, idet en enig ekstraordinær generalforsamling besluttede at bygge et nyt pakhus, hvori der blev opstillet korntørreri og blandingsanlæg til blanding af foderstoffer. Med købet af et større nabogrundstykke, siloer og alt andet nødvendigt udstyr, var det en investering beregnet til at beløbe sig til 160.000 kroner. Byggeriet tog betydeligt længere tid end beregnet, og blev da også væsentligt dyrere, nemlig 250.000 kroner, når alt blev regnet med. Man var godt tilfreds med anlægget, særlig bemærkes, at blandingsanlægget havde fuldt op at gøre. Silokapasiteten viste sig snart for lille, hvorefter den blev øget betragteligt. Igen en stor investering på ikke mindre end 108.000 kroner. Dette kan sættes i relief ved at nævne, at i 1967 havde foreningen en omsætning på 2.871.000 kroner. Samme år blev i øvrigt den første "dame" valgt som medlem af bestyrelsen. Få år efter blev det i øvrigt bestemt at begge ægtefæller var stemmeberettigede og valgberettigede i foreningen, så nu var den ligeberettigelse af kønnene, der allerede var tanker på den stiftende generalforsamling tilbage i 1889, endeligt fuldt gennemført.

Samme år, 1964, havde foreningen 75 års jubilæum, hvilket blev fejret med en festlighed i forsamlingshuset med forstander Svend Haugaard, St. Restrup Husmandshøjskole, som taler.

Første tegn på nedgang

Brugsen i Kirketerp, da det lakkede mod enden

1968 var året, hvor der for første gang noteredes nedgang i omsætning af dagligvarer – en generel tendens for brugsforeninger i landområder, som det blev bemærket. Måske som en konsekvens af dette blev der taget beslutning om en større modernisering af butikken. Det viste sig dog at nedgangen i omsætningen i 1968 var en enlig svale, idet der i de følgende år igen år for år kunne konstateres stigende omsætning på alle områder.

Der havde i hele foreningens levetid været en uigennemsigtig sammenblanding af Brugsens dagligvarehandel, grovvarehandel og hvad der var uddelerens mere eller mindre private forretninger. Denne sammenblanding blev der gjort op med i 1971, hvor dagligvarehandelen fortsatte uændret i foreningens regi, hvorimod al grovvarehandel og altså også pakhus og maskineri blev udskilt og overgik til Dansk landbrugs Grovvarereselskab, DLG.

Kort efter meddelte uddeler Qvist, at han efter 37 år på posten ønskede at fratræde 1. maj 1972. Som hans afløser blev Svend Sørensen enstemmigt valgt blandt de kun to ansøgere. Ved samme lejlighed blev det vedtaget at indgå i Brugsforeningernes frivillige Sammenslutning og lade revisionen foretage eksternt og ikke som hidtil af lokalt valgte revisorer. For at fuldende den organisatoriske modernisering valgte man at gå over til kontant betaling til afløsning for de gammelkendte ”brugsbøger”, hvori køb førhen var blevet noteret.

Jubilæum – og frem mod afslutningen

1970'erne og 1980'erne blev et par vanskelige årtier for Kirketerp Brugsforening. Der var vigende omsætning, ingen dividende blev udbetalt, og de fleste år var der et mindre underskud, som en solid egenkapital dog kunne opsuge, så umiddelbart var der ingen fare for lukning, hvilket flere gange blev understreget på generalforsamlingerne, hvor der på den anden side til stadighed blev opfordret til lokal opslutning om Brugsen; næsten som en besværgelse. For at begrænse udgifterne blev der investeret i hulmursisolering og termoruder. I flere tilfælde gik bestyrelsesmedlemmerne selv i gang med fx at male i forretningen eller reparere nedgangen til kælderen. For at øge indtægterne søgte man, indtil videre forgæves, om at få tillægsfunktioner såsom apotek, bank, tips og postbutik.

Jubilæet 11. februar 1989 blev markeret på flere måder. I ugen op til jubilæet var der således tilbud på mange varer, et jubilæumsskrift blev skrevet og trykt i 100 eksemplarer. På dagen blev der afholdt reception fra klokken 9 til 12 med ”lidt godt til ganen” i den store sal i forsamlingshuset i Kirketerp, hvor et par lokale spillemænd, Bente Gade og Fridtjof Binderup, spillede. Flere havde medbragt gaver til 100-års jubilæet i form af penge; så mange at der efterfølgende for beløbet kunne indkøbes en brugt køledisk beregnet til frugt og grønt.

Uddeler Svend Sørensen drejer nøglen for sidste gang, da Kirkebjerg Brugs lukkede 5. februar 1994

Trods ihærdig indsats fra bestyrelsen på at redde Kirkebjerg Brugs under den ene eller den anden form, var der til slut ingen vej uden om lukning af butikken. I løbet af december 1993 og januar blev de sidste varer solgt og foreningen herefter opløst efter 104 års virke.

Da de sidste varer var solgt, samledes bestyrelsen og uddelerparret på kontoret til en afskedskomsammen.

Uddelerparret Svend og Inger Sørensen fik gaver, og der blev skrevet i scrapbog, hvor en af deltagerne skrev: Nu mangler vi Butik, Posthus, Apotek, Bank, Lånekontor, Kaffeteria, Hyggeligt samvær, Vore dejlige naboer, o.m.a.